

AD TRACTATUM
DE DIVINIS SCRIPTURIS

ΣΥΜΒΟΛΗ

ANIMADVERSIONUM

IN DISSERTATIONEM INSCRIPTAM

« De Bibliorum inspiratione eiusque valore ac vi
pro libera scientia. »

Novam quandam de extensione inspirationis librorum sacrorum opinionem in opusculo lingua germanica scripto explicatam ac propugnatam viri boni mihi indicarunt, ut quae sentirem, edicerem. Eam sine dubio falsam et cum gravioribus periculis coniunctam vidi, quam ab auribus et animis catholicorum omnino arceri oporteat. Cum vero ipse dissertationis auctor ab illa tanti discriminis sententia iam discessisse dicatur, gratulandum, non crimen inferendum est. Et certe nisi scirem eandem doctrinam alicubi latius serpere coepisse, abstinissem a movenda hac quaestione; at falsae opinionis propagatio mihi persuasit, operam necessariam et auctore non invito me impensurum, si ad ea, quae ipse iam improbat, ego quoque nonnullas conferrem animadversiones. Nec sane a theologi eruditi et catholici laude quiddam detractum velim, dum non hominem accuso, sed dissertationem in lucem publicam editae argumenta oppugno.

I. *Nova et falsa doctrina dissertationis.*

1. Disceptatio in opusculo cl. Doctoris non est illa critica, quae subinde haberi solet, utrum partes omnes librorum sacrorum ut nunc nobis prostant, genuinas censeri oporteat et ab ipsis primis librorum conscriptoribus profectas; sed quaestio nunc inducitur alia, inter catholicos fere nova eaque prorsus *theologica*, an libri canonici se-

— 565 —

cundum omnes suas partes genuinas credi debeant conscripti Deo inspirante? Insuper quaestio non est, utrum nomine *partium* librorum necessario intelligi debeant singula vel minutissima incisa, cuiusmodi sunt e. g. salutationes ab Apostolis adnexae epistolis, vel quae habet Paulus de paenula relicta Troade, vel (ut auctor ait) de vino modico, quod Apostolus commendat discipulo. Non ignoro, unum vel alterum theologum (loquor de paulo vetustioribus) repertum fuisse, qui ad huiusmodi minutissima inspirationem extendi, ausus fuerit negare (1). Verum nunc nostra dissertatio longe ulterius progreditur, doctrinamque proponit, cui equidem censeo auctoritatem repugnare ineluctabilem, ex qua insuper pericula intelligi consequi gravissima et ab auctore certe nunquam intenta, quam denique nullo argumento sed meris coniecturis fulciri video.

2. Examinemus summa capita huius novae commentationis. In sacris libris, ibi dicitur, distinguenda est doctrina fidei et morum, quae etiam ab auctore verbis Magistri (non rite intellectis) appellatur « scientia animae » (die Wissenschaft der Seele) (2), tum vero discernendae sunt (ut ait) « res profanae » in iisdem Scripturis comprehensae. In rebus fidei et morum scribendis auctor humanus a Deo su-

(1) De hac opinione legi possunt Canns de Locis I. II. c. 16. sqq. et Bellarminus de Verbo Dei I. I. c. 6. n. 16. sqq., qui eam simpliciter appellat *haeresim*. Cf. Benedictum XII. loco quem citavi in Tractatu de Scripturis p. 346. nota.

(2) In illa phrasi toties a nostro Professore repetita « scientia animae », apud Magistrum 2. dist. 23. *anima* non accipitur pro obiecto, ut dissertator interpretatur, sed pro *subiecto* scientiae. Agit enim ibi Lombardus de quaestione, « qualis fuerit primus homo (in statu originalis iustitiae) secundum animam. » Fuit autem in illo statu multiplex *scientia animae*, scientia naturalis ad usum vitae, scientia praeternaturalis, et supernaturalis. Iam ait, scientiam naturalem ad usum vitae, « ut sciret animalibus ac propriae carni providere necessaria, » per peccatum non perisse generi humano, sed perdidit scientiam supernaturalem. « Hanc scientiam (naturalem) homo non perdidit; et ideo in Scriptura homo de huiusmodi non eruditur, sed de scientia (supernaturali) animae, quam peccando amisit. » Etiam si enim in Scriptura doceantur aliqua ratione obiecti naturalia, haec tamen non ibi docentur propter se, sed in ordine ad supernaturalia et modo supernaturali.

pernaturali ope praeservabatur ab omni errore; utrum homines in iis scribendis non modo *per assistentiam divinam* ab errore praemuniti, sed etiam *per inspirationem* fuerint illuminati in intellectu et moti in voluntate ad ea omnia et sola scribenda, quae Deus voluit per Scripturam hominibus proponere tanquam verbum suum scriptum, cl. disputator nullibi satis declarat. Hypothetice dumtaxat proponit notionem aliquam « inspirationis strictiori sensu » p. 102, quae vero notio vel admodum obscura est vel, si sumitur in obvio verborum sensu, minime sincera, et quae maxime post definitionem Vaticanam non amplius possit sustineri.

3. Certissimum quidem est, in inspiratione ad scribendum gradus fuisse diversos; sed aequè certum haberi debet, neque veritatis revelationem per se esse inspirationem ad scribendum, neque ad huius essentiam sufficere praemissionem ab errore per divinam assistentiam, cuiusmodi requiritur etiam in infallibilibus definitionibus Conciliorum vel Romanorum Pontificum, quin propterea definitiones istae constituantur *Scriptura inspirata*. Omnium vero minime admitti potest, quod auctor p. 100, 101, docet de discrimine inter « infallibilitatem Ecclesiae et inspirationem Scripturae, » quasi istud tantummodo in diversitate *obiecti* consisteret, quatenus per inspirationem novae veritates revelentur, per infallibilitatem Ecclesiae non novae sed iam pridem revelatae veritates proponantur. Nec revelatio stricto sensu, manifestatio nempe rei occultae, nec *nova* revelatio sensu latiori, prima videlicet veritatis propositio divinitus facta, pertinet ad essentialem notionem inspirationis. Multa inspirabantur ad scribendum, quae hominibus inspiratis per humana subsidia et per humanam industriam comperta erant: « qui hagiographa conscripserunt, ait s. Thomas (2. 2. q. 174. a. 2. ad 3), eorum plures frequentius loquebantur de his, quae humana ratione cognosci possunt, non quasi ex persona Dei sed ex persona propria, cum adiutorio tamen *divini luminis*. » Hoc lumen explicat « lumen intellectuale divinitus infusum non ad cognoscendum aliqua supernaturalia (ut in superiori prophetiae vel inspirationis gradu),

sed ad iudicandum secundum certitudinem veritatis divinae ea, quae humana ratione cognosci possunt. » Pariter doctrina evangelica pridem erat revelata, in Ecclesia praedicata et quotidie in praxim deducta, antequam eadem inspiraretur Evangelistae s. Matthaeo ad scribendum; imo plurima quae iam etiam in Scriptura erant proposita, denno sub charismate inspirationis consignabantur ab aliis sacris scriptoribus, quod, ne de reliquis dicam, ex comparatione quatuor Evangeliorum omnibus compertum est. Discrimen itaque inter propriam rationem infallibilitatis Ecclesiae et inter essentiam inspirationis nequaquam eo modo, quo auctor asserit, positum est in *obiecto*, sed omnino in diversitate *ipsius charismatis in subiecto*, quoniam ad infallibilitatem sufficit *assistencia divina*, qua error in definitione excludatur, ad inspirationem scriptionis praeter munitionem ab errore essentialiter requiritur positiva supernaturalis operatio Dei in intellectum et voluntatem scriptoris, qua fiat, ut Deus ipse per hominem inspiratum proprio sensu sit *auctor libri*, ac proinde liber non quomodocumque contineat verbum Dei sine errore, sed quatenus est liber scriptus, sit *efficienter* a Deo auctore, et verbum Dei scriptum. Hanc inspirationis notionem ex Scripturis ipsis, ex Conciliis et ex consentiente doctrina PP. satis demonstravimus in Tract. de Scripturis sect. I.

4. Verum nunc non tam de notione et essentia inspirationis quam de eius amplitudine, non de *intensione* sed de *extensione* inspirationis disceptatio est. Facta enim distinctione, quam commemoravi, inter doctrinam « religiosam » et inter « res profanas » in Scripturis sacris, disertatio affirmat, in his « rebus profanis » scribendis homines fuisse omnino sibi relictos adeo, ut in his etiam errare potuerint, ac proinde ad harum rerum scriptionem nec inspiratio (quaecumque eius notio statuatur) nec assistentia divina praecavens errores extenderetur. Secundum omnes ergo has partes, quae non continent « doctrinam fidei vel morum, » si novae theoriae fidendum esset, Scriptura haberetur mere humana, viribus nimirum dumtaxat humanis exarata, quae propterea in hisce partibus nec in-

spirata credi posset, nec *a priori* haberi immunis ab erroribus; consequenter in hisce omnibus partibus, sive actu insint sive non insint errores, neque *Scriptura canonica* censenda foret. In hac doctrina porro quaerentibus nobis certam normam, qua partes has humanas distinguamus ab illis, quae vel inspiratae sunt vel saltem infallibiliter continent verbum Dei, hanc regulam auctor proponit p. 98. 99. « Si narratio aliqua historica (inquit) necessarium fundamentum constituit veritatum religiosarum, ita ut ipsae hae veritates pendeant a veritate historiae, quemadmodum e. g. commemoratio populi Israel ad montem Sinai veritatem legislationis sustinet ac communit; tum debuit Deus in gratiam veritatis religiosae scriptorem immunem servare ab errore. Si autem huiusmodi connexio facti narrati cum veritate religiosa non obtinet; tum ab humana critica pendet, utrum veritas huiusmodi historiae agnoscenda an repudianda sit » (1).

Haec normam praebent satis claram, quam vero nemini catholico fas fuerit adoptare. Libri sacri sub charismate infallibilitatis (an etiam inspirationis, non dicitur) scripti sunt in iis partibus dumtaxat, quae continent a veritates religiosas » vel facta historica ut a fundamentum necessarium, sine quo ipsa veritas religiosa concideret; » reliqua igitur omnia in iisdem libris scripta sunt mere humanitus; ac proinde de his omnibus sicut de aliis libris humanis ad criticam pertinet iudicare, non iam utrum divinitus an humanitus sint scripta (constat enim secundum normam propositam, opera esse omnino humana), sed utrum vera sint an falsa. Si examine critico vera fuerint reperta, sine dubio credenda sunt *fide humana* h. e. propter demonstratam scientiam et veracitatem hominis narrantis, sed nunquam pos-

(1) « Entweder bildet eine historische Darstellung das notwendige Fundament religiöser Wahrheiten, mit dem diese stehen und fallen, wie der Aufenthalt am Sinai die dortige Gesetzgebung stützt und trägt, und dann muss Gott den Schriftsteller im Interesse der religiösen Wahrheit vor Irrthum schützen; oder solches ist nicht der Fall, und dann haengt die Vervorfung oder Anerkennung der fraglichen Darstellung von der menschlichen Kritik ab. »

sunt credi *fide divina* tamquam verbum Dei propter auctoritatem Dei, quoniam in iis omnibus non Dei, sed tantummodo hominis verbum est et auctoritas. Hinc apparet, quid valeant, quae ibi infert cl. auctor: « Si animo sincero examen instituat, rarissime eveniet, ut narrationem biblicam, etiam cum religione non connexam, cogamur repudiare » (1). Nempe sicut in Thucidide vel Tacito ita in hisce libris rarissime reiiciemus huiusmodi narrationem ut falsam, sed tamen semper negabimus inspiratam vel ex divina saltem assistentia infallibilem, et admittemus documentum dignum fide humana, quantum scientia et veracitas testis humani fuerit demonstrata.

5. At hac ratione magna pars librorum et libri integri praesertim veteris Testamenti censentur libri mere humani, quantumlibet fide humana veraces demonstrari queant. Quaeso enim e. g. in libris Ruth, Esther, in epistola ad Philemonem aliisque, quaenam proponuntur in sensu nostri auctoris a veritates religiosae, » quae facta a sine quibus veritas religiosa consistere non posset »? Iuxta novam igitur doctrinam isti libri cum magna parte aliorum non possent haberi *canonici* in sensu ecclesiastico huius appellationis. Atqui de fide est in Conciliis Florentino, Tridentino, Vaticano definitum, ne de aliis dicam, libros ibi enumeratos veteris et novi Testamenti a integros cum omnibus suis partibus » esse *sacros et canonicos*, ipseque sensus huius appellationis est a Concilio Vaticano discrete declaratus: a eos (integros cum omnibus suis partibus) Ecclesia pro sacris et canonicis habet... propterea quod *Spiritu Sancto inspirante conscripti Deum habent auctorem*, atque ut tales Ecclesiae traditi sunt. »

6. Error in ipsa re et doctrina viri eruditi, nisi ego fallor, originem habet ex errore methodico. Voluit nimirum ex rerum intestina necessitate et *a priori* decernere de amplitudine inspirationis, cum tamen de ea non nisi *a posteriori* ex testimonio divino constare queat. Notio enim

(1) « Indem wir gewissenhaft zu Werke gehen, gelangen wir nur in den seltensten Faellen dazu, eine auch nicht religiöse Mittheilung der Bibel fallen zu lassen. »

inspirationis tota theologica est, ac proinde inquirenda in divina revelatione, ut haec in Ecclesia Dei traditur et declaratur, ex eademque revelatione ab Ecclesia proposita discamus oportet inspirationis extensionem. Omissa quaestione de genuino conceptu inspirationis, quoad eius extensionem omnino certum est, a) nomine excellentiae *Scriptura*, *Scriptura sacra*, et formulis *scriptum est*, *Scriptura dicit* bisque geminis non modo totam collectionem vel integros libros, sed singulas eorum partes et singulos etiam textus fuisse ab ipso Christo, ab Apostolis, ab universa Ecclesia designatos; b) hoc nomen *Scripturae* fuisse semper intellectum pro *Scriptura inspirata* *πασα γραφη θεοπνευστος*, et illas formulas fuisse aequipollentes ac promiscue adhibitas cum aliis: *Deus dicit*, *Spiritus Sanctus dicit*, homo in *Spiritu Sancto dicit*; c) hanc excellentiam *Scripturae*, ut omnis *Scriptura* tum nempe in integris libris tum in singulis partibus declararetur et crederetur *inspirata et verbum Dei scriptum*, non fuisse repetitam ab excellentia materiae sed formaliter *a modo, quo scripta est*, ut nomen ipsum *inspirationis* satis manifestum reddat. Haec in Tractatu de Scripturis divinis satis demonstrata nunc assumo.

Iam vero ex hac universali doctrina consequitur, illas partes historicas de quibus loquitur cl. auctor, tam certo et indubitanter ab Ecclesia fuisse habitas et haberi ut scriptas *sub charismate inspirationis*, quam certo accensebantur et accensentur *Scripturae sacrae*. Atqui numquam in Ecclesia catholica dubitatum est; sed semper in homiliis, in commentariis, in citationibus Patrum et Doctorum, in synopsis et indiculis librorum sacrorum est expressum et praedicatum, e. g. caput I. Gen. 2-25, de quo auctor dissertationis nominatim agit, omnino pertinere ad *Scripturam sacram*, ut profecto caecus sit oporteat, qui haec de re dubium non dico praevaluisse, sed permissum aut toleratum aut aliquando auditum fuisse dicat. Ergo partes istae, ac singillatim Gen. I. 2-25, ab Ecclesia catholica creditae sunt et creduntur scriptae *sub charismate inspirationis*, in quo *a fortiori* charisma *infallibilitatis* includitur.

7. Legantur, quaeso, homiliae Basilli et his gemini

libri Ambrosii ac iterum homiliae hexaemeron Chrysostomi, libri deinde Augustini in Genesim ad litteram aliorumque Patrum frequentissimae lucubrationes in historiam creationis, in quibus interpretatio verborum ac sententiarum diversa quidem et multiplex, at persuasio non iam privata sed publica Ecclesiae de inspiratione Moysis in his scribendis expressa prostat velut per se certa ac indubitata omnibus Christianis. Chrysostomus exordiens enarrationem *a* has litteras, inquit, quasi longe absentibus Deus misit, attulit autem Moyses... Quasi ad omnes nos clamat: qui haec cum non essent, fecit ut essent, is et linguam meam ad horum enarrationem impulit. Igitur ita auscultemus, ut quae non a Moysse sed per linguam Moysis ab omnium Deo audiamus *a* hom. I. in Gen. Aequipollentia invenies apud Basilium et Ambrosium.

8. Sed quoniam adversarius nescio quomodo ad Hieronymum et Augustinum provocavit, de utroque hoc doctore singillatim dicendum est. Hieronymus in Scripturis agnoscit *a* normam veritatis *a* pro ipsa scientia *a* de naturis rerum, *a* quatenus nempe de his in Scripturis aliquid contineatur. *a* Urges, ait contra Rufinum (Apol. I. III. ed. Martian. p. 465), ut respondeam *de natura rerum*. Si esset locus, possem tibi vel Lucretii opiniones iuxta Epicurum, vel Aristotelis... vel Platonis atque Zenonis... dicere. Et ut ad Ecclesiam transeam, ubi *norma est veritatis*, multa et Genesis et prophetarum libri et Ecclesiastes nobis de huiusmodi quaestionibus suggerunt. *a* Eodem sensu disserit in epistola ad Paulam (T. II. p. 708). *a* Dixi, quomodo philosophi solent disputationes suas in physicam, ethicam, logicamque partiri, ita *et eloquia divina aut de natura disputare*, ut in Genesi et in Ecclesiaste, aut de moribus, ut in Proverbiis et in omnibus sparsim libris, aut de logica pro qua nostri (scriptores sacri) theologice sibi vindicant, ut in Cantico Canticorum et in Evangeliiis. *a* Aequae igitur *eloquia divina* credit Hieronymus in disputationibus *de natura* ac in illis de moribus et de theologia. Generatim Hieronymus explicat, quomodo etiam quae minutiora videantur in sacris libris, sint habenda vere ut *Scriptura divina*

atque hoc ipso, ut quae Christus loquatur in homine, et quae homo loquatur per Spiritum Sanctum. Refellens enim homines sine dubio haereticos, qui ob eandem rationem quam nunc noster adversarius inducit, repudiabant epistolam ad Philemonem, et similia « humanae imbecillitatis exempla » in aliis libris veteris et novi Testamenti negabant esse dicta per Spiritum Sanctum, doctor maximus responsum profert, quod prorsus argumento praecipuo recentis dissertationis occurrere videtur. « Quod si non putant eorum esse parva, quorum et magna sunt, alterum mihi conditorem, iuxta Valentinum, Marcionem et Apellen, formicae, vermium, culicium, locustarum, alterum coeli, terrae, maris et Angelorum debent introducere. An potius eiusdem potentiae est (divinae), ingenium quod in maioribus (in « rebus fidei et morum » iuxta nostrum auctorem) exercueris, etiam in minoribus non negare? » (Prolog. ad ep. Philem. T. IV. p. 442).

Cur vero pro nova vindicanda doctrina ad Hieronymum in Ier. XXVIII. provocare, imo s. doctoris verba ex contextu avulsa praefigere placuerit velut totius dissertationis compendium, nemo facile intellexerit. Nec Hieronymus nec ullus umquam ss. Patrum sensit aut dixit, scriptores sacros quandoque sibi relictos opiniones falsas sui temporis combibisse, hosque errores ut suam sententiam in libris canonicis perscripsisse. Inter doctrinas enim, quae in universa Ecclesia a nemine in controversiam vocatae constanti et unanimi praedicatione traderentur, omnes cum Origene (Praefat. in II. de princip.) etiam hanc habebant: « Scripturam sacram (sine distinctione) esse a Spiritu Sancto inspiratam. » Hieronymus in loco citato et in Matth. XIV. 9. non aliud dicit, nisi quod aliquando in Scripturis res exprimuntur verbis ac nominibus, quibus non ab auctore Scripturarum et secundum rei veritatem, sed ab aliis secundum apparentiam censentur. Idque locum habet non modo in « rebus profanis » sed aequè in dogmaticis, ut exempla a s. doctore inducta satis demonstrant. Ananias pseudopropheta ibi appellatur *propheta*, quod nomen LXX omisisse Hieronymo non probatur. « Prophetam (Septuaginta) non dixere Ananiam, ne scilicet prophetam vide-

rentur dicere, qui propheta non erat; quasi non multa in Scripturis sanctis dicantur iuxta opinionem illius temporis, quo gesta referuntur, et non iuxta quod rei veritas continebat. Denique et Ioseph in Evangelio *pater Domini* vocatur, et ipsa *Maria quae sciebat se a Spiritu Sancto concepisse*... loquitur ad filium: ego et *pater tuus* dolentes quaerebamus te. »

9. Multo magis miror, viro docto opportunam visam fuisse appellationem ad s. Augustinum. In loco quem citat (de actis cum Felice Manich. l. I. c. 10), nullum est vestigium sententiae, de qua nunc quaeritur. Non enim de textibus agit Augustinus qui sint in Scriptura, sed de doctrinis quae nec in Scriptura ullo modo reperiuntur, nec in praedicatione ecclesiastica traduntur. Porro non dicit, nihil omnino in doctrina christiana doceri de sole et luna; sed ea quae Felix affirmaverat per paracletum Manichaeum esse revelata « de initio, medio et fine, de fabrica mundi, quare facta est et unde facta est et qui fecerit, quare dies et quare nox, de cursu solis et lunae. » haec inquam dogmata Manichaei negat Augustinus contineri in Evangelio, non autem dicit aut somniavit, ea ibi legi quidem et nihilominus posse censi falsa.

Quid doctor Hipponensis senserit de inspiratione et infallibili divina veritate omnium textuum in libris canonicis, ipse declaravit locis pluribus, in quibus repetit illud notissimum: « ego solis eis Scripturarum libris qui iam *canonici* appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse firmissime credam. Ac si aliquid in eis offendero litteris, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quam vel codicem mendosum esse, vel interpretem non assecutum, quod dictum est, vel me non intellexisse, non ambigam... De prophetarum et Apostolorum scriptis, quod omni errore careant, dubitare nefarium est » Aug. ad Hieronym. ep. 82. n. 3; Civ. Dei XI. 3; contr. Faust. XI. 5. 6.

Speciatim autem in re, de qua nunc disputamus, in iis inquam testimoniis, quae de historia creationis aliquid continent, Augustinus testatur: « Scripturam *veracem esse*

nemo dubitat, nisi infidelis aut impius » in Gen. ad litt. l. VII. c. 28. Prae ceteris vero lectu dignissima sunt, quae disputat l. I. quatuor ultimis capitibus c. 18-21, in quibus haec potissimum advertantur a s. doctore inculcata. a) Aliud est quaerere de interpretatione, aliud de sensu libri; illa saepe est incerta vel erronea, hic semper est infallibiliter verus. b) Interpretatio in locis Scripturae quae agunt de rebus naturalibus, multum iuvare potest per scientias naturales (l. c) At si constat, in scientiis naturalibus aliquam sententiam proferri, contrariam *genuino et indubio sensui* Scripturae, illa certissime pro errore haberi debet; adeoque studendum est, ut etiam ex propriis principiis scientiae naturalis refellatur, quod si nondum fieri potest, ex principio fidei « nulla dubitatione credamus esse falsissimam. » Nam d) « quidquid his nostris litteris profertur contrarium » (agitur de rebus naturalibus), id « contrarium est catholicae fidei. » c) Eo maiori cautione opus est, ne nostram interpretationem temere venditemus ut certam, cum ea fortasse sensum nostrum falsum non sensum Scripturae verum contineat, quae quidem temeritas et fidelibus molestiam tristitiamque ingerit, et infidelium salutem impedit; « si namque hos libros putaverint fallaciter esse conscriptos de his rebus, quas ipsi infideles indubitatis numeris percipere potuerunt, quo pacto iisdem libris credituri sunt de resurrectione mortuorum, de spe vitae aeternae regnoque coelorum? »

Plurium ss. Doctorum testimoniis non opus esse existimo, manifeste enim hi quos obiter citavi, modo ipso loquendi demonstrant, doctrinam quam proponunt, esse universalem et communem omnibus Christianis, quae nefarie

(1) Hinc ait: « esse lucem corporalem coelestem, aut etiam supra coelum vel ante coelum, cui nox succedere poterit, *tandiu non est contra fidem, donec veritate certissima refellatur.* Quod si factum fuerit, non hoc habebat divina Scriptura, sed hoc senserat humana ignorantia (interpretis). » Qui igitur sentit in hisce rebus, aliquam sententiam esse veritati certissimae contrariam, et nihilominus errorem hunc putat inesse ipsi Scripturae, is ab Augustino iudicatur sentire « contra fidem. » Quis autem non videt, in nova doctrina quam impugnamus, omnino illud ipsum statui, quod Augustinus damnat?

et non nisi ab impiis et infidelibus negetur. Concludam ergo ex omnibus praestitutis, novam doctrinam quae proponitur, nec cum integritate canonis Scripturarum consistere, nec cum manifesta praedicatione ecclesiastica conciliari posse.

II. *Fallacia argumentorum pro nova doctrina.*

10. Reliquum est, ut brevissime inspiciamus auctoris argumenta, quorum potissimum, et si verum fateamur, unicum constituitur in ratione *finis*, quem Deus dicitur propositum habuisse in scribendis libris sacris. Neque vero *finis* iste velut fundamentum novae theoriae ab auctore assumptus probationem ullam habet sive in ipsa sacrorum librorum indole sive in explicita aut implicita doctrina revelata; sed ex generali dumtaxat principio circumscribitur, quod nimirum Deus revelationem suam dederit ad nostram aeternam salutem; unde continuo inferitur, nullas veritates quae *ex sese* cum aeterna hominum salute nexum non habent, esse aut posse esse a Deo nobis propositas, atque adeo nec scriptas sub inspiratione aut saltem sub assistentia divina praemuniente ab erroribus.

Consequens istud, Deum nec voluisse nec potuisse inspirare scriptionem rerum non per se pertinentium ad religionem, ex principio posito velut per gradus quosdam ab auctore deducitur. Primum ex eo, quod « *finis* Dei inspirantis unice est communicatio veritatis religiosae, » tantummodo inferitur, Deum *potuisse* sine contradictione cum fine proposito scriptores in rebus aliis sibi ipsis relinquere (p. 98), quod quidem fortasse concedi posset, quamvis in hac hypothesis *finis* paulo aliter quam in praesenti providentia revera est, se habere dicendus foret. At mox ab auctore absque ulla ratione addita ex eodem principio (p. 100) longe aliud concluditur: *non potuisse Deum, quin insipienter (suecillos) ageret, nobis velle proponere*, quae praeter res fidei et morum in ss. libris continentur. Denuo (p. 101) repetitur eadem illatio: sicut Ecclesia ita et revelatio universim (i. e. Deus revelans), si tractaret huiusmodi

res profanas, « merito videretur tractasse, quae sunt extra artem, » et egisse *contra suum finem*. Verum haec duo, « potuisse Deum sine contradictione cum fine res, quas *profanas* dicere placuit, non inspirare, » et « non potuisse Deum sine contradictione cum fine eas inspirare, » quantum inter se differant, quisque videt et a logicis docetur.

Hoc alterum dumtaxat, non potuisse Deum ratione finis sibi in inspirandis Scripturis praestituti extendere suum charisma inspirationis ad illas « res profanas, » validum esset ad demonstrandam thesim adversarii; at in hoc ipso error continetur et absurditas a nemine unquam probanda. Ad summum in hac re dici posset, nos non intelligere omnes rationes ac fines, cur Deus veritates etiam per se rationales et empiricas ac historicas immediate ad ordinem naturalem pertinentes nobis verbo suo et supernaturali revelatione proponere voluerit, sicut generatim rationes divinae providentiae in ordine naturae multoque magis in ordine gratiae non nisi imperfectissime assequimur. Sed profecto intolerabile est, hanc ipsam nostram ignorantiam convertere in temerariam sapientiam, qua nos « consiliarios Dei » constituamus, et *a priori* definiamus, quas veritates nobis verbo suo tradere potuerit, quas sine laesione finis, quem ipse sibi liberrime in inspirandis Scripturis praestituit, scribendas inspirare non potuerit. De supernaturali *facto dicino* agitur, quod *an et quomodo* locum habuerit, h. e. secundum existentiam et essentiam, secundum intensionem et extensionem, non *a priori* coniectandum est, sed a Deo ipso discendum, quatenus id nobis vel expresse in doctrina tradita Ecclesiae declarare dignatus sit, vel ex doctrina tradita nobis deducendum reliquerit. Methodo illa decernendi *a priori* de huiusmodi factis supernaturalibus, si quibus forte cum D. Hirscher « dogmata speculativa » non magni momenti pro regno Dei esse videantur, pervenietur tandem ad commentum Kantianum, in Scripturis sola « praecepta moralia » retinenda, reliqua vero vel insuper habenda vel tanquam moralium praeceptorum symbolica involucra aestimanda esse.

11. Ceterum ut directe respondeamus, ordo gratiae et

revelationis supernaturalis non destruit, sed evehit et consecrat ordinem naturae et scientiae naturalis; et ordo uterque naturae et gratiae in praesenti statu elevationis finem habet gloriam Dei in fide, spe, et charitate rationalis creaturae pro hac vita, in beata glorificatione pro vita futura. Ex hac coniunctione utriusque ordinis fit, ut quemadmodum elementa naturalia evehuntur ad statum supernaturalem sacramentorum, et « animale ac terrenum » aliquando transformabitur in « spiritale ac coeleste, » ita etiam veritates quae per se sunt in ordine rationis et scientiae naturalis, eleventur secundum beneplacitum Dei sanctificatoris ad supernaturalem ordinem revelationis et fidei. Hac autem ipsa elevatione per verbum Dei supposita, veritates istae attingunt duplicem ordinem. Per se speetatae sunt ordinis naturalis et « profanae, » atque ita obiectum rationis ac scientiae naturalis; quatenus verbo Dei proponuntur, sub hac formali ratione iam pertinent ad ordinem supernaturalem, sunt « veritates religiosas, » constituuntque obiectum fidei et theologiae. Quamvis igitur etiam in libris inspiratis rite distinguantur ea, quae per se sunt « res fidei et morum ad aedificationem doctrinae christianae pertinentium, » et alia quae per se et ex insita sua natura non pertinerent ad ordinem religiosum fidei et morum christianorum; haec tamen distinctio non ita intelligi potest aut unquam in Ecclesia intellecta est, ac si alia in Scripturis proposita haberentur verbo Dei infallibili, alia fallibili verbo humano; sed quod alia ibi sunt per sese et ex sua intima ratione ordinis supernaturalis et ordinis religiosi, haecque dicuntur *per se et propter se revelata*, h. e. quia sunt tales veritates; alia ibi sunt ex sese et ex propria sua indole ordinis naturalis et rationalis, quae a theologis post s. Thomam (2. 2. q. 1. a. 6. ad 1) dicuntur *inspirata aut revelata per accidens*, quoniam scripta quidem sunt Deo inspirante atque ita proposita per verbum Dei, non tamen *propter se* sed *propter alia* (1),

(1) Non dico, omnes veritates per se naturales et rationales esse in Scripturis inspiratas tantummodo *per accidens*; sed aio, dari in Scripturis veritates easque plurimas hoc tantum modo inspiratas.

quibuscum historice vel logice cohaerent, cuiusmodi sunt illa, quae cl. auctor commemorat p. 98 et alia innumerabilia. Priores illae veritates sunt revelatae, quia sunt religiosas; posteriores sunt religiosae, quia et quatenus sunt ad scriptionem inspiratae, ac propterea revelatae.

Ad difficultatem igitur adversarii patet responsio. « Finis Deo propositus in revelatione unice est communicatio veritatis religiosae; ergo non potuit velle in revelatione comprehendere veritates profanas. » Respondemus. Distinguo antecedens: *unicus* finis est communicatio veritatis, quae ex sese et natura sua religiosa sit; *nego*. Qui hoc assumeret velut concessum pro principio demonstrationis, is committeret *petitionem principii*; hoc enim ipsum est demonstrandum, noluisse Deum ulla alias veritates hominibus in sua revelatione proponere nisi per se et ex natura sua religiosas. Finis est communicatio veritatis religiosae, quae vel ex sese talis sit vel per ipsam inspirationem ad ordinem religiosum revelationis ac fidei evehatur; *concedo*.

12. Non puto necessarium multis contendere de tribus aliis argumentis, quae in dissertatione adduntur deprompta ex extensione infallibilitatis Ecclesiae ad solas res fidei ac morum, ex deperditis aut corruptis Scripturarum textibus, ex quibusdam Patrum dictis.

1°. Si concederetur, infallibilitatem Ecclesiae tantummodo extendi ad ea, quae *ex sese* pertinent ad fidem et mores; inde nullo modo sequeretur, inspirationem in scripturis sacris fuisse ad haec sola restrictam. Charisma enim utrumque omnino diversum est, ac propterea ex limitibus unius non posset demonstrari, eosdem esse limites alterius. Sicut ex eo, quod Deus infallibilem auctoritatem instituisset dumtaxat ad conservationem veritatum *per se revelatarum*, non sequeretur has veritates omnes necessario esse conservandas *in Scripturis*; ita neque consequens esset, in Scripturis nullas esse veritates inspiratas, nisi *per se revelatas*. Ceterum longe diversa sunt haec duo, magisterium Ecclesiae primo et maxime sollicitum esse de custodienda integritate ac sinceritate depositi *per se revelati*, quod quidem veris-

simum est; tum vero ad Ecclesiae iudicium non pertinere veritates in Scriptura *inspiratas non propter se sed propter alia*, quod ita absolute ac simpliciter dictum theologus catholicus numquam concedet, quoniam veritates illae per ipsam inspirationem (ut paulo ante dixi) elevantur ad ordinem religionis ac fidei. Potest sane Ecclesia de his iudicare infallibiliter, maxime si opus sit propter alia, ad custodiam nempe depositi per se revelati.

2°. Ex eo quod sententia aliqua in Scripturis ad nos usque incorrupta non pervenerit, aut saltem an pervenerit, non constat; tantummodo sequitur, eam sententiam, ut nunc legitur, non pertinere ad Scripturas inspiratas, vel dubium esse, an ad eas pertineat; sed nullo modo inde confici potest, ut adversarius putavit, sententiam primitus scriptam non fuisse inspiratam. Sine temeritatis nota potest affirmari et affirmarunt magni theologi, libros aliquos integros Scripturae inspiratae tam novi quam veteris Testamenti nobis periisse, quin ideo eorum inspiratio negari debeat aut divina providentia accusari possit.

3°. Doctores qui p. 103-106 inducuntur, evidenter nihil dicunt, quod ad rem praesentem pertineat. Specimen habes in iis, quae potissimum ex ss. Hieronymo et Augustino ab auctore ad confirmationem suae sententiae prolata superius confutavimus.

13. Argumento, quod unum superest ex Concilio Vaticano depromptum, non diffiteor animum meum fuisse commotum; tam manifesto falsa est interpretatio. In dissertatione contorquetur textus Concilii in hunc sensum, ut a) revelatio in sacris libris intelligenda sit tantummodo « de rebus fidei et morum, » h. e. de iis quae sunt *per se revelatae*; ut b) revelatio et inspiratio a Concilio fuerit restricta ad nonnullas partes Bibliorum, quae solae contineant revelationem sine errore, et propterea (ratione nempe materiae contentae) credi debeant inspiratae. Incredibili rerum perturbatione haec dicuntur contineri in verbis Concilii: « Eos (libros cum omnibus suis partibus) Ecclesia pro sacris et canonicis habet, non ideo quod sola humana industria concinnati, sua deinde auctoritate sint

approbati; nec ideo dumtaxat, quod revelationem sine errore contineant; sed propterea quod Spiritu Sancto inspirante conscripti Deum habent auctorem, atque ut tales Ecclesiae traditi sunt » sess. 3. cap. 2. Tres istas propositiones Concilii putat auctor ita inter se nexas, ut in prima quidem excludatur error (libros esse scriptos humanitus et postmodum ab Ecclesia approbatos); in secunda vero unita cum tertia determinetur extensio inspirationis, ac si diceretur: libri tum revelationem, *in quibusdam nempe partibus*, sine errore continent, tum *in his partibus* Deo inspirante conscripti sunt (p. 102. 103). Atqui verba Concilii tum in se spectata tum prae indole duplicis erroris, qui reiicitur, tam clara sunt ac manifesta, ut sententiam Professoris de restrictione verbi Dei scripti omnino excludant, atque adeo ipsa sola ad eam confutandam sufficiant.

1°. Repetit Concilium definitionem Tridentinam, « *libros integros cum omnibus suis partibus*, prout in Conc. Tridentini decreto recensentur, et in veteri vulgata latina editione habentur, *pro sacris et canonicis suscipiendos esse*. » Sine tergiversatione igitur pro *canonicis et sacris* habendae sunt *partes omnes* absque ulla distinctione materiae, quae primitus scriptae erant in istis libris. Quia vero de genuinitate singularum partium aliquando dubia excitata erant et excitari poterant, ideo Concilia pro norma statuunt veterem editionem latinam vulgatam. In iis omnibus, quae vere *partem libri* in sensu Concilii constituunt, libri habendi sunt *pro sacris et canonicis*. At quis unquam dubitavit aut dubitare potest, quin caput Gen. I. 2-25 exempli causa evidenter constituat et in Ecclesia Dei semper creditum sit constituere *partem* libri Genesios? Haberi ergo debet idem caput ex definitione utriusque Concilii pro *Scriptura sacra et canonica*.

2°. Post hanc definitionem verbis a nostro auctore citatis et paulo ante descriptis Concilium declarat sensum, quo isti libri integri cum omnibus suis partibus haberi debeant *pro sacris et canonicis*. a) Definitio in se secundum id, quod *affirmando* docet, declarat libros esse sacros

et canonicos ratione modi supernaturalis, quo scripti sunt, « ideo quia Deo inspirante conscripti Deum habent auctorem. » Unde hoc existit argumentum. Ex paulo ante definitis a Concilio *omnes partes librorum sunt sacrae et canonicae*. Atqui sacrae et canonicae sunt, quatenus sunt scriptae Deo inspirante. Ergo *partes librorum omnes* sunt scriptae Deo inspirante. b) Quoniam declaratio a Concilio data est in oppositione ad errores nostrae aetatis, consideremus eandem prae istis erroribus, secundum id, quod Concilium *negando* excludit. Non *unus*, ut noster auctor p. 103 existimat; sed *duplex* error excluditur: *primo* non sunt libri cum suis partibus sacri et canonici ex ea, quam inepte dixerunt *inspirationem subsequentem*, quod nimium humana tantum ope scripti postmodum fuerint auctoritate Ecclesiae approbati; neque *secundo* sacri et canonici sunt ideo dumtaxat, quod revelationem sine errore contineant.

Prior ille error non est Rationalistarum, qui libros Scripturae universim dicunt humana tantum industria concinnatos; illi enim nullam agnoscunt approbationem Ecclesiae, qua libri constituantur sacri. Sed error est quorundam eruditorum catholicorum, qui non iam libros universim, sed in quibusdam tantummodo partibus et textibus, « in narrationibus historicis rerum, quae subsunt experientiae, » dixerunt scriptos humana industria, et postmodum auctoritate Ecclesiae approbatos. Loquebantur ergo de iis partibus et textibus, de quibus noster auctor asserit homines in scribendo fuisse relictos suae industriae. Dum ergo Concilium hanc reiicit sententiam, eique opponit affirmationem, libros cum omnibus suis partibus esse habendos Deo inspirante conscriptos; clarissime eam ipsas partes, in quibus illi eruditi et nunc auctor noster dicunt scriptores suae industriae relictos fuisse, asserit et docet credi debere sub divina inspiratione conscriptas.

Si error alter, quod libri vel universim (ut loquebantur Iahnus et alii) vel in quibusdam partibus nominatim in partibus quibusdam poeticis (ut alii aiebant) sint sacri dumtaxat, quatenus « revelationem sine errore contineant, »

si hic inquam error consideretur simul cum antithesi Concilii, non ex hac solum ratione sed *ex inspiratione* libros esse sacros, deducitur *assistentiam* divinam ad praecavendos errores non sufficere pro genuina notione inspirationis, qua omnes libri Scripturae cum omnibus suis partibus habendi sunt sacri. Verum haec missa facio, quoniam de notione inspirationis nunc directam disceptationem non instituiamus. Ad rem praesentem pertinet, quod noster adversarius non rite intellexit « revelationem in Scripturis, » de qua in condemnatione istius erroris sermo habetur. Concilium dum his verbis errorem describit, nomine « revelationis contentae in Scripturis » non potuit intelligere dumtaxat *per se revelata* (ut adversarius putat); sed necessario intellexit omnia, quae in Scripturis continentur, atque hoc ipso vel *per se* vel *per accidens* pertinent ad revelationem verbo Dei propositam, imo potissimum intellexit, quae non per se (quia sunt tales veritates) sed *per accidens* (quia scripta sunt) ad revelationem pertinent, quoniam illi, quorum error exprimitur, de his posterioribus rebus directe et maxime asserebant, libros esse sacros dumtaxat, quatenus revelationem (propositionem harum rerum sub divina assistentia) sine errore contineant.

Sive igitur spectes generalem definitionem Tridentinam a Vaticano Concilio repetitam, libros integros cum omnibus suis partibus pro sacris et canonicis suscipiendos esse; sive consideres condemnationem duplicis erroris et declarationem, quo sensu libri habendi sint pro sacris et canonicis; non eo nimirum sensu sunt sacri et canonici, quod libri sive integri sive in aliquibus suis partibus scripti sola humana industria, deinde Ecclesiae auctoritate fuerint approbati; nec eo sensu, quod in libris sive integris sive quibusdam eorum partibus non alia habeatur praerogativa quam infallibilis veritas revelationis; haec enim in Scripturis requiritur quidem, sed non sufficit; verum sacri sunt et canonici libri integri cum omnibus suis partibus, de quibus ut de subiecto Concilium loquitur, quia Spiritu Sancto inspirante conscripti Deum habent auctorem: haec, inquam, sive simul omnia sive singula respicias, constat

novam doctrinam de partibus librorum sacrorum sola humana industria scriptis, atque adeo minime inspiratis, subinde etiam erroneis, undequaque et evidenter per definitionem Vaticanam excludi.

Unum itaque rogo et obtestor, ne innovationibus contra certam in Ecclesia doctrinam aditus aperiatur; hoc autem vitari qui possit, nisi continuo prae oculis habeatur, quod tam sollicitè monet sacrosanctum Concilium Vaticanum? « Ecclesia ipsa non vetat, ne huiusmodi disciplinae (humanae) in suo quaque ambitu propriis utantur principiis et propria methodo; sed iustam hanc libertatem agnoscens id sedulo cavet, ne divinae doctrinae repugnando errores in se suscipiant, aut fines proprios transgressae, ea quae sunt fidei, occupent et perturbent. »

